

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
1η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση των Μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την
προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ:
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΟΔΗΣΣΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ, 19ΟΣ ΚΑΙ 20ΟΣ
ΑΙΩΝΑΣ

Επιστημονικός/ή Υπεύθυνος/η: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΑΜΠΑΟΣ

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: ODEMARS

Επιστημονική Περιοχή: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Φορέας Προέλευσης και Χώρα: ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, ΕΛΛΑΔΑ

Φορέας Υποδοχής: ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Συνεργαζόμενοι Φορείς:

1. HELLENIC FOUNDATION FOR CULTURE IN ODESSA
2. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ PAUL VALERY – MONTPELLIER III

Ποσό Χρηματοδότησης: 146,367.00 €

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 24 μήνες

Ιστοσελίδα προβολής του Έργου : <http://odemars.ntua.gr/>

Οι ελληνικές κοινότητες που ήκμασαν διαχρονικά γύρω από τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα άφησαν πίσω τους αρκετά, σημαντικά δημόσια κτήρια. Μέσα από την αρχιτεκτονική οι κοινότητες εξέφρασαν την ισχυρή κοινωνική και οικονομική τους θέση αλλά και την πολιτισμική τους ταυτότητα και ιστορική τους μνήμη. Η κάθε κοινότητα δήλωνε την παρουσία της στην πόλη μέσα από εμβληματικά έργα (ναούς, σχολεία, κοινοτικά κέντρα, μνημεία κ.α.) διεκδικώντας την αναγνώριση και τη συμμετοχή μέσα από τη 'σιωπηλή' γλώσσα των αρχιτεκτονικών κατασκευών. Παρ' όλα όσα έχουν γραφτεί για τις κοινότητες αυτές, όμως, η αρχιτεκτονική τους παραγωγή πολύ λίγο έχει ερευνηθεί. Πως μέσα από την αρχιτεκτονική μπορούμε να προσεγγίσουμε εκ νέου την ταυτότητα αυτών των κοινοτήτων; Πως μέσα από την αρχιτεκτονική μπορούμε να περιγράψουμε ακριβέστερα την διαρκή προσπάθεια για σύνδεση με τον τόπο και την ιστορία; Πως μέσα από την αρχιτεκτονική μπορούμε να προβάλλουμε καθαρότερα τις εναλλακτικές 'μνήμες της Ελλάδας' σε δυτική και ανατολική Ευρώπη; Η έρευνα θα έχει ως στόχο της να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους η αρχιτεκτονική παραγωγή του 19ου και 20ου αι. συν-διαμόρφωσε και συν-νοηματοδότησε την γεωγραφική καταγωγή ως πολιτισμική ταυτότητα. Επικεντρώνοντας στη Μασσαλία και την Οδησό, δύο πόλεις-λιμάνια σε αντιδιαμετρική γεωγραφική θέση ως προς την 'γενέθλια' χώρα, και φέρνοντας στην επιφάνεια αρχιτεκτονικές μελέτες και κατασκευές που πραγματοποιήθηκαν κατά τους δύο προηγούμενους αιώνες με πρωτοβουλία των ελληνικών κοινοτήτων, η έρευνα θα συμβάλλει στην ακριβέστερη χαρτογράφηση ενός δυναμικού δικτύου του οποίου κόμβοι είναι οι διαφορετικές πόλεις, ιστορίες, μνήμες, ταυτότητες και αρχιτεκτονικές σε διαρκή αναφορά ως προς την ίδια πατρίδα. Σε μια εποχή που νέες μαζικές μετατοπίσεις πληθυσμών καταγράφονται στους ίδιους λίγο-πολύ δρόμους, η διατήρηση της μνήμης ως καταγωγικής σχέσης με το πριν μοιάζει με μια απαραίτητη λειτουργία. Η κατασκευή της πατρίδας σε έναν άλλο τόπο - και μέσω της αρχιτεκτονικής - είναι η αρχή κάθε νέας συγκρότησης προσώπων και κοινοτήτων.

Παρ' όλα όσα έχουν γραφτεί για τις κοινότητες αυτές, η αρχιτεκτονική τους παραγωγή πολύ λίγο έχει ερευνηθεί. Ο Βασίλης Κολώνας πολύ πρόσφατα άνοιξε έναν δρόμο έρευνας με τις εργασίες του για της πόλης της Αζοφικής και της Μαύρης Θάλασσας (Colonas 2013, Colonas 2015), έναν δρόμο ο οποίος μοιάζει ήδη γόνιμος. Η Αθηνά Βιτοπούλου με την Αλεξάνδρα Γερόλυμπου επίσης επέκτειναν την μελέτη στην κλίμακα της του αστικού σχεδιασμού (Vitoroulou and Yeroiympros 2013). Γενικότερα, όμως, η μελέτη της αρχιτεκτονικής ιστορίας των ελληνικών κοινοτήτων είναι δυσανάλογα απύσαστα αν και είναι σίγουρο ότι και μεγάλη είναι και πολύπλευρο ενδιαφέρον έχει. Πράγματι η μελέτη της αρχιτεκτονικής μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση ενός κατεξοχήν καλειδοσκοπικού πολιτισμικού πεδίου. Πως μέσα από την αρχιτεκτονική μπορούμε να προσεγγίσουμε εκ νέου την ταυτότητα αυτών των κοινοτήτων; Πως μέσα από την αρχιτεκτονική μπορούμε να περιγράψουμε ακριβέστερα την διαρκή προσπάθεια για σύνδεση με τον τόπο και την ιστορία; Πως μέσα από την αρχιτεκτονική μπορούμε να προβάλλουμε καθαρότερα τις εναλλακτικές 'μνήμες της Ελλάδας' σε δυτική και ανατολική Ευρώπη; Πως αναφέρεται στην ελληνική της 'καταγωγή' και πως 'διαβάζει' την ελληνική κοινότητα η πόλη η οποία την φιλοξενεί; Η έρευνα (αρχαιολογική και επιτόπια) θα έχει ως στόχο της να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους η αρχιτεκτονική παραγωγή του 19ου και 20ου αι. συν-διαμόρφωσε και συν-νοηματοδότησε την γεωγραφική και ιστορική καταγωγή ως πολιτισμική ταυτότητα.

Σε πρακτικό επίπεδο, η έρευνα επιδιώκει να ενεργοποιήσει ένα μικρό δίκτυο πόλεων και τοποθεσιών, έχοντας ως βασικούς κόμβους τις πόλεις της Οδησσού, της Μασσαλίας και της Αθήνας. Μέσω μιας πρωταρχικής έρευνας στις πόλεις και μέσω της διάδοσης των αποτελεσμάτων της (ανακοινώσεις, δημοσιεύσεις, ιστότοπος), θα ξεκινήσουν νέες συζητήσεις μεταξύ των ιστορικών που ασχολούνται με τη Διασπορά (ελληνικά ή άλλα) σχετικά με την μέχρι τώρα υποτιμημένη σημασία της αρχιτεκτονικής.

Αλλά επίσης σε διαπεριφερειακό - διεθνικό επίπεδο, αυτή η έρευνα θα παράγει υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη διαμόρφωση μελλοντικής στρατηγικής για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς σε μεγάλες πόλεις - λιμάνια όπως η Οδησσός και η Μασσαλία, μια στρατηγική που στοχεύει να κάνει την ιστορία των διαφορετικών ομάδων και κοινοτήτων στην ίδια πόλη πιο εμφανής και σαφής. Μια ανοιχτή κοινωνία που επιδιώκει τη ενσωμάτωση πρέπει να φαίνεται έτοιμη να ακολουθήσει μια τέτοια πορεία.

Η έρευνά μας, ως ιστορική - κριτική ανασκόπηση, θα συμβάλει επίσης στην αναγνώριση της αξίας της δημόσιας αρχιτεκτονικής ως μοχλού βιώσιμης ανάπτυξης (θεσμική, πολιτιστική, οικονομική, περιβαλλοντική κ.λπ.). Είναι σαφές σήμερα ότι μια τέτοια επένδυση είναι απαραίτητο στοιχείο για την ανάπτυξη κάθε σύγχρονης πόλης. Και μόνο μια πόλη που αναγνωρίζει τη μνήμη και την ιστορία της είναι μια ανοιχτή και χωρίς αποκλεισμούς πόλη, μια πόλη που δημιουργεί αξίες και νόημα για τους κατοίκους της.

Σε μια εποχή κατά την οποία η χρηματοδότηση των Πανεπιστημίων έχει περιοριστεί σημαντικά το ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. στηρίζει την πρωτογενή έρευνα υψηλού επιπέδου και τους νέους ερευνητές. Σε ότι μας αφορά, και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, η έρευνα να ενεργοποιήσει ένα μικρό δίκτυο με κόμβους την Μασσαλία την Αθήνα και την Οδησό. Μέσα από την πρωτογενή έρευνα στις πόλεις και τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής (ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις) θα ανοίξει μια συζήτηση ανάμεσα στους ιστορικούς που ασχολούνται με την διασπορά (την ελληνική και όχι μόνο) γύρω από την, υποτιμημένη έως σήμερα, σημασία της αρχιτεκτονικής. Αλλά και σε διαπεριφερειακό - διακρατικό επίπεδο θα αποτελέσει ένα χρήσιμο υλικό το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί στην χάραξη μιας μελλοντικής στρατηγικής γύρω από την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς σε σημαντικές πόλεις – λιμάνια όπως η Μασσαλία και η Οδησός. Μιας στρατηγικής η οποία θα έχει στόχο να κάνει περισσότερο ευκρινή και σαφή την ιστορία της παρουσίας διαφορετικών ομάδων και κοινοτήτων μέσα στην ίδια πόλη.

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr